

ГЛАСНИК

Етнографског
института
САНУ

LXX/1
Београд 2022

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXX (1)
BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETNOGRAPHY SASA LXX (1)

Београд 2022

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LXX
No. 1

Chief Editor: Prof. Dragana Radojičić, PhD (Institute of Ethnography SASA)

Editor: Sanja Zlatanović, PhD (Institute of Ethnography SASA)

International editorial board: Milica Bakić-Hayden, PhD (University of Pittsburgh), Ana Dragojlović, PhD (University of Melbourne), prof. Kjell Magnusson, PhD (University of Uppsala), prof. Marina Martynova, PhD (Institute of Ethnology and Anthropology, Russian Academy of Sciences, Moscow), prof. Elena Marushiakova, PhD (University of St. Andrews), Marek Mikuš, PhD (Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle), Ivanka Petrova, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Studies with Ethnographic Museum, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia), Vesna Petreska, PhD ("Marko Cepenkov" Institute of Folklore, Skopje), Tatiana Podolinska, PhD (Institute of Ethnology and Social Anthropology, Slovak Academy of Sciences, Bratislava), Ines Prica, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Ingrid Slavec Gradišnik, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Andja Srđić Srebro, PhD (University of Bordeaux).

Editorial board: Branko Banović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Gordana Blagojević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Ivan Đorđević, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ildiko Erdei, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade), corresponding member of SASA Jelena Jovanović, PhD (Institute of Musicology SASA), Aleksandra Pavićević, PhD (Institute of Ethnography SASA), Srđan Radović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Lada Stevanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), academician Gojko Subotić, PhD (Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade).

Advisory board: Čarna Brković, PhD (University in Goettingen), Jelena Đorđević, PhD (Faculty of Political Sciences, Belgrade, retired professor), prof. Maja Godina Golija, PhD (Institute of Slovenian Ethnology RC SASA, Ljubljana), Renata Jambrešić Kirin, PhD (Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb), Miroslava Lukić Krstanović, PhD (Institute of Ethnography SASA), Mladena Prelič, PhD (Institute of Ethnography SASA), prof. Ljupčo Risteski, PhD (Faculty of Natural Sciences and Mathematics, Skopje), prof. Lidija Vujačić, PhD (Faculty of Philosophy, Nikšić), prof. Bojan Žikić, PhD (Faculty of Philosophy, Belgrade).

Secretary: Sonja Radivojević (Institute of Ethnography SASA)

BELGRADE 2022

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
ГЛАСНИК
ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
LXX
свеска 1

Главни и одговорни уредник: Проф. др Драгана Радојичић (Етнографски институт САНУ)

Уредник: Др Сања Златановић (Етнографски институт САНУ)

Међународни уређивачки одбор: Др Милица Бакић-Хејден (Универзитет у Питсбургу), др Ана Драгојловић (Универзитет у Мелбурну), проф. др Шел Магнусон (Универзитет у Упсали), проф. др Марина Мартинова (Институт за етнологију и антропологију, Руска академија наука, Москва), проф. др Елена Марушиакова (Универзитет Сент Ендријус), др Марек Микуш (Макс Планк Институт за социјалну антропологију, Хале), др Иванка Петрова (Институт за етнологију и фолклористику са Етнографским музејем, Бугарска академија наука, Софија), др Весна Петреска (Институт за фолклор „Марко Цепенков“, Скопље), др Татиана Подолинска (Институт за етнологију и социјалну антропологију, Словачка академија наука, Братислава), др Инес Прица (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Ингрид Славец Градишник (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Анђа Срдић Сребро (Универзитет Бордо Монтењ).

Уређивачки одбор: Др Бранко Бановић (Етнографски институт САНУ), др Гордана Благојевић (Етнографски институт САНУ), др Иван Ђорђевић (Етнографски институт САНУ), проф. др Илдико Ердеи (Филозофски факултет у Београду), дописни члан САНУ Јелена Јовановић (Музиколошки институт САНУ), др Александра Павићевић (Етнографски институт САНУ), др Срђан Радовић (Етнографски институт САНУ), др Лада Стевановић (Етнографски институт САНУ), академик Гојко Суботић (Српска академија наука и уметности, Београд).

Издавачки савет: Др Чарна Брковић (Универзитет у Готингену), др Јелена Ђорђевић (Факултет политичких наука, Београд, професор у пензији), проф. др Маја Година Голија (Институт за словеначку етнологију ЗРЦ САЗУ, Љубљана), др Рената Јамбрешић Кирин (Институт за етнологију и фолклористику, Загреб), др Мирослава Лукић Крстановић (Етнографски институт САНУ), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ), проф. др Љупчо Ристески (Природно-математички факултет, Скопље), проф. др Лидија Вујачић (Филозофски факултет у Никшићу), проф. др Бојан Жикић (Филозофски факултет у Београду).

Секретар уредништва: Соња Радивојевић (Етнографски институт САНУ)

Издавач

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011 2636 804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Мрежна страница часописа: www.ei.sanu.ac.rs

Publisher

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA
Knez Mihailova 36/IV, Belgrade, phone: 011 2636 804
e-mail: eisanu@ei.sanu.ac.rs
Journal's web page: www.ei.sanu.ac.rs

Лектура

Александра Спасић и Ивана Башић

Превод

Аутори текстова

Дизајн корица

Александар Спасић (ментор доц. мр Оливера Оливера Батајић Сретеновић)
Факултет примењених уметности, Београд

Техничка подршка

Зоран Перовић

Штампа

Академска издања, Београд

Тираж

300 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
Printing of the journal was funded by the Ministry of Education, Science and Technological
Development of the Republic of Serbia

Гласник Етнографског института САНУ излази три пута годишње и доступан је и индексиран у базама: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Српски цитатни индекс), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

The Bulletin of the Institute of Ethnography SASA is issued three times a year and can be accessed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), SCIndeks (Srpski citatni indeks), Ulrich's Periodicals Directory, NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Service), CEEOL (Central and Eastern European Library).

САДРЖАЈ CONTENTS

НАУЧНИ РАДОВИ SCIENTIFIC PAPERS

ТЕМА БРОЈА **Одевни наративи**
ур. Милина Ивановић Баришић
TOPIC OF THE ISSUE **Clothing Narratives**
ed. Milina Ivanović Barišić

- 13–18** *Милина Ивановић Баришић*
Одевни наративи – увод у темат
- 19–52** *Mirjana Prošić-Dvornić*
“Twice is Nice”: Secondhand Clothing in Today’s Global World
Мирјана Прошић-Дворнић
“Twice is Nice”: половна одећа у данашњем глобалном свету
- 53–76** *Бојана Богдановић*
Модна продукција Sirogojno Style: прилагођавање наратива о прошлости контексту савремене моде
Војана Bogdanović
The fashion Production Sirogojno Style: Adaptation of the Narrative about the Past to the Context of Contemporary Fashion
- 77–100** *Биљана Анђелковић*
Одевање верника на литургији: пример Српске православне цркве
Biljana Anđelković
Dressing at the Liturgy: the Example of the Serbian Orthodox Church
- 101–126** *Катарина Радисављевић*
Чурушка мода 1907–1937. године или извештај једног музејског инсајдера
Katarina Radisavljević
Churug Fashion 1907–1937 or a Report of a Museum Insider
- 127–148** *Марко Стојановић*
Музеализацијом маскирног одела до новог одевног наратива
Marko Stojanović
By Musealizing the Camouflage Suit to a New Clothing Narrative

- 149–177 *Нина Аксић, Хасна Зиљкић*
Женска одевна пракса током XX века у Новом Пазару и околини
Nina Aksić, Hasna Ziljkić
Women's Clothing Practice during the XX Century in Novi Pazar and Environment
- 179–194 *Ана Савић-Грујић*
Лексема *кошуља* у говорима призренско-тимочке дијалекатске области
Ana Savić-Grujić
The Lexeme *košulja* in the Speech of the Prizren-Timok Dialect Area

VARIA

- 197–221 *Марина Мандић*
Немртви нови свет: окружење апокалипсе и друштвени односи услед епидемије зомбија
Marina Mandić
The Undead New World: Zombie Epidemics' Apocalyptic Surroundings and Social Relations
- 223–247 *Катарина Лончаревић, Марко Симендић*
**Од „бриљантне студије” до „побуне против сопствене природе”:
„Други пол” у америчким научним часописима 1950-их**
Katarina Lončarević, Marko Simendić
**From “Brilliant Study” To “One Woman’s Outcry against Her Nature”:
“The Second Sex” in the 1950s American Scientific Journals**
- 249–264 *Предраг Мутавџић, Мерима Кријеџи*
Лексема *bukë* („хлеб”) сагледана кроз призму албанске фразеологије и културе (с освртом на српску)
Predrag Mutavdžić, Merima Krijezi
The Lexeme *bukë* ('Bread') Observed through the Prism of Albanian Phraseology and Culture (with Reference to Serbian)
- 265–287 *Александра Булатовић, Немања Јовановић*
Шта је у имену: дефиниција организованог криминала
Aleksandra Bulatović, Nemanja Jovanović
What's In a Name: Definition of Organised Crime

ПРИКАЗИ
REVIEWS

- 291–294** *Драгана Радојичић*
Љубав – непризнати творац култура и традиција. Ивана Башић,
Љубавне нити. Концепти љубави у европској и српској култури
- 295–297** *Сања Златановић*
Gordana Gorunović, *Ogledi iz etnografije i antropologije književnosti*
- 299–301** *Ивана Башић*
Милеса Стефановић Бановић. Знано буди.
Записи у српским рукописима Сентандрејске збирке

IN MEMORIAM

- 305–309** *Јагранка Ђорђевић Црнобрња*
Др Александар Крел (1968–2021)

Љубав – непризнати творац култура и традиција

Ивана Башић,

Љубавне нити. Концепти љубави у европској и српској култури.

Етнографски институт САНУ, Посебна издања, књ. 98,
Београд 2021, 329 стр.

Монографија *Љубавне нити. Концепти љубави у европској и српској култури* ауторке Иване Башић интердисциплинарна је студија о концептуализацијама љубави. Полазећи од увида да је емоција љубави тачка пресека, али и извориште бројних актуелних тема савремености, те важан, иако непризнати, културолошки, антрополошки, социолошки и филозофски појам, Ивана Башић поставља љубав, у разноликим њеним видовима, као централну тему истраживања и пружа значајан допринос антропологији емоција, те еротологији као посебној хуманистичкој дисциплини, која сажима искуства осталих друштвених, хуманистичких, али и природних наука, развијајући сопствене методе научног истраживања.

Иако је превасходни фокус ове монографије усмерен на концепте љубави у европској и српској култури, ауторка у поглављу „Емоције – да ли постоје два језика?“ пружа најпре преглед односа науке према емоцијама у филозофији, психологији, историографији, антропологији, али и у когнитивнолингвистичким истраживањима, испитујући потом когнитивне метафоре емоција у европском контексту, да би истраживање допунила оригиналним доприносом језичкој концептуализацији емоција у српском језику, уз анализу лексичке иконичности кључних лексема за изражавање емоција: *осећања* и *чувство*, као и лексема које су у етимолошкој и семантичкој вези са њима.

У другом делу монографије под називом „Слова љубави: љубав између инстинкта и културе“, најпре се такође даје преглед концептуализације емоције љубави и преглед кључних еротолошких ма-

трица европске културе, почев од раних античких, које су утицале на обликовање доцнијих концепата љубави у европској филозофији, теологији, уметности, али и у психологији, да би се потом прешло на анализу обликовања кључних концепата љубави у српској култури.

Наглашавајући да се, иако је љубав творац и култура и традиција, јер људска друштва стварају, негују и чувају оно што су *изабрала да воле*, изучавања љубави још увек налазе се на маргинама антропологије, ауторка с правом истиче да би љубав могла постати важна антрополошка тема, јер вероватно не постоји фенеомен на коме се дубље испољава људска природа и продукти људске културе, мада постоје малобројни наслови, посебно на нашим просторима, који се њоме баве.

У поглављу „Заснивања еротологије“, дат је преглед најзначајнијих дела из ове области, истичући да еротологија никада није постала званична хуманистичка дисциплина, иако своје корене има још у античкој мисли – од Платонове *Гозбе* – а част пионирског заснивања еротологије као засебне дисциплине у српској хуманистици припада Аници Савић-Ребац, чији је научни допринос углавном запостављен. Ивана Башић такође с правом примећује да је 21. веку приметна популарност медицинских, биологистичких истраживања љубави, која сву њену сложеност и разноликост аспеката своде на низ хемијских реакција у нашем телу или на проучавање сексуалности. Међутим, сматра она, љубав је више од телесности, а концепти љубави представљају превасходно један сложен семиотички систем, који заслужује подробну анализу. Упркос напретку егзактних наука, о њему је ипак најпозванија да говори хуманистика, посебно антропологија, будући да наша интимност пресудно обликује друштва и културе, истовремено бивајући под њиховим утицајем. Сматрајући да су психијатрија и психологија немоћне да одговоре на сва питања која феномен љубави поставља, ауторка монографије *Љубавне ниџи. Концепции љубави у европској и српској култури*, пледира за интердисциплинарни приступ овој теми, који ће сажимати искуства разноликих научних проучавања, али и увида које је донела уметност, те стварати нове, самосвојне методе. Приступ који је одабрала Ивана Башић у овој монографији јесте изучавање когнитивних метафора љубави, које се јављају не само у уметничком, поетском тексту, већ и у научном дискурсу, али и у свакодневном говору, дајући притом историјски преглед њиховог развоја – од мита, до савременог доба.

У поглављу „Љубавна ткања и укрштаји српске културе“ Ивана Башић се бави метафорама љубави, али и метафорама мржње, као

емоције супротстављене љубави, долазећи до закључка да се метафорика љубави креће између метафора духа, душе и тела, јер љубав обједињује и чулну и емотивну и интелектуалну страну наших бића, али се често преплиће са метафорама светлости и сазнања. Упркос честим забранама и потискивањима љубавне жеље и љубавне страсти, „љубавне нити“ протежу се кроз историју европске цивилизације, битно је одређујући, будући да је ерос сила која се налази у основи друштвености. Слажући се са увидима савременог еротолога Михаила Епштајна да би се свет могао посматрати као „еротосфера“, као колективни либидо (или жеља обједињеног човечанства) који је субјекат историје и свих трансформација цивилизације, Ивана Башић покушава да назначи главне токове кретања и сузбијања ероса у европској и српској култури, будући да ове две базичне силе управљају историјом и да се њихова деловања могу препознати и на разини идеологија и на разини великих уметничких и друштвених праваца.

Посебан допринос развоју антропологије емоција представљају поглавља *Антропологија емоција* и *Љубав између инстинкта, културе и заједнице*, која се баве односом антропологије према емоцијама генерално, те према емоцији љубави. Слажући се са закључком Чарла Линдхолма да се, ако је антропологија емоција у повоју, за антропологију љубави може рећи да се тек зачела, ауторка посебно истиче чињеницу да, мада је савремена култура пуна љубавних песама, романа, прича, филмова, музике, као и непрегледног низа наслова о љубави из домена селф-хелп психологије, феномен љубави остао готово потпуно изван интересовања антропологије. Зазор антрополога од испитивања односа културе и романтичне љубави може се, каже ауторка, видети, као што то Линдхолм тврди, у потиснутом страху антрополога да нећемо бити препознати као објективни научници ако се подухватимо истраживања ове „меке“, „женске“ теме, па су се антрополози радије окренули истраживању страха, депресије, беса и сличних негативних емоција, те истраживању сексуалног понашања. То може бити један од разлога избегавања теме партнерске љубави, међутим, ауторка ове монографије наглашава и друге разлоге – један од њих је свакако доминантна идеја да је љубав превише интимно осећање да би могло бити анализирано на научни начин, али и због тога што се лично искуство опире институционализацији и што, добрим делом, представља интимни и интуитивни, а не рационалан и друштвени феномен. Међутим, концептуализације љубави, смена љубавних парадигми у различитим културама и епохама, анализа говора (о) љубави у различитим сферама – од научног,

уметничког до свакодневног, и на различитим нивоима – од доминантних дискурса, преко когнитивних метафора, па све до иконичности лексема за именовање емоција, итекако су доступне објективном научном изучавању.

Антрополошко истраживање љубави, сматра ауторка, требало би да буде фокусирано на контекстуално проучавање, избегавајући популаран социобиолошки приступ који љубав замишља као еволутивни механизам за стимулисање размножавања људске врсте.

Књига *Љубавне ниџи. Концепцији љубави у европској и српској култури* Иване Башић проучава љубав у одређеним историјским, социјалним, културним и психолошким условима, уочавајући културно условљене разлике у концептуализацији ове емоције, али и неке универзалне одлике, које су заједничке различитим друштвима и епохама. Ауторка користи методе анализе дискурса, когнитивнолингвистичке методе проучавања доминантних концепата и когнитивних метафора, те методе антрополошке лингвистике и етнолингвистике за анализу језичке слике света, дајући значајан допринос развоју антрополошких и антрополошко-лингвистичких истраживања у једној важној, иако донедавно запостављеној, а сада, у међународном контексту, све актуелнијој антрополошкој дисциплини – антропологији емоција. Писана негованим језиком, а на увек актуелну и интригантну тему – тему љубави – ова монографија нас подсећа на важност емоција у личном и друштвеном животу, као и на могућност њиховог сагледавања на другачији начин – мимо помодних социобиолошких истраживања и популарне литературе самопомоћи.

Драгана Радојичић

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm
Три пута годишње. – Друго издање на другом медијуму: Гласник
Етнографског института САНУ (Online) = ISSN 2334-8259
ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института
COBISS. SR-ID 15882242